

PREZENTACIJA FUNDUSA ETNOGRAFSKOG MUZEJA U ZAGREBU

IVANKA VRTOVEC
Etnografski muzej
Mažuranićev trg 14
41000 Zagreb

UDK 39 (069)
Stručni članak
Primljeno: 15. IX. 1988.
Prihvaćeno: 15. XII. 1988.

U članku se kritički razmatra način na koji naše društvo vidi i valorizira rad u etnografskim muzejima; s druge strane, razmatra se također kako neki aspekti stručne djelatnosti muzejskih radnika uzrokuju takvu (negativnu) valorizaciju. Autorica predlaže da etnografski muzej prezentira životnu realnost naroda, uključivši i suvremene aspekte kulture: da bolje iskoristi masovne medije u svrhu publiciteta; da se bolje uključi u odgojno-obrazovne djelatnosti; da koristi mogućnosti suradnje sa malom privredom i nekim granama industrije i dr. Da bi se to postiglo trebalo bi radikalno mijenjati putove stručnog osmišljavanja i djelovanja na području etnografske muzeološke prakse.

Kako se danas tretira i valorizira muzejska ustanova u razmišljanjima i djelovanju muzejskih radnika, u cjelokupnoj kulturnoj politici grada i zemlje, u sveobuhvatnom društvenom i gospodarskom ozračju, u »političkim strukturama«?

Danas me više ne začuđuje uvriježeno mišljenje da je muzej mjesto rada i života u »hladovini« i da vremenom i sami muzealci postaju »ekspoziti«. Čini mi se da i mi sami, na izvjestan način, ali uvijek sa spremnim opravdanjem, pridonosimo i verificiramo taj masovni »raison d'être«.

»Opća enciklopedija« Jugoslavenskog leksikografskog zavoda donosi ovo objašnjenje pojma: »Muzej, grčki: sjedište muza, u helenističko doba sastajalište umjetnika i znanstvenika, a od kraja srednjeg vijeka naziv za zgradu u kojoj se pohranjuju kulturno-historijski ili umjetnički predmeti. Danas ustanova ili zgrada u kojoj se čuvaju, proučavaju i izlažu — kronoški ili tematski — zbirke starina i umjetnina te prirodopisnih, tehničkih i sličnih predmeta. Dije se na znanstvene (arheološki, povijesni, etnografski, prirodopisni, tehnički, vojni, kriminalistički, higijenski, školski, pomorski i dr. muzeji) i umjetničke muzeje (zbirka slika, skulptura, grafika i objekata primijenjene umjetnosti), a po karakteru, strukturi i teritorijalnoj kompetenciji na državne, zemaljske, pokrajinske, gradske i zavičajne.«¹⁾

Unutar ovakvih odrednica razmišljanja i djelovanja muzejskog radnika pokušat ću prikazati jedan dio aktivnosti Etnografskog muzeja u Zagrebu kroz osobno viđenje; svjesna sam postojanja različitih pristupa i inter-

1) Opća enciklopedija JLZ, svezak 5, str. 636, Zagreb 1979.

pretacija; istinski želim da naš »pro et contra« rezultira kreativnim podsticajem.

Međašnji pravac i centralna okosnica radnog programa izlaganja etnografske građe jest u izložbenoj djelatnosti karakteriziranoj stalnim postavom i povremenim ekspozicijama. Još 1972. godine, u obnovljenom Etnografskom muzeju u Zagrebu, osmišljena je i formirana stalna izložba kojom se javnosti prezentiraju: osnovne grane narodnog gospodarstva i rukotvorstva, narodne nošnje SR Hrvatske (prema osnovnim etnografskim zonama) te etnografska građa izvanevropskih naroda. Izložba je obogaćena ilustrativnim priložima te uvodnim, posebnim i pojedinačnim legendama. Muzejskim izložbenim dvoranama prošetalo je na tisuće posjetitelja — inozemnih i domaćih turističkih grupa, stanovnika Zagreba i SFRJ, a naročito djece u uzrastu od vrtića do srednje škole, te studenata. U izložbenim vitrinama publika se susreće i upoznaje (doduše, fragmentarno) s narodnom baštinom 19. i prve polovice 20. stoljeća. Domaći posjetitelj obogaćen je za dodatnu informaciju više o korištenjima vlastitog postojanja i kulture, a inozemni gost vjerojatno je iznenađen bogatstvom različitosti i varijacija. Čini mi se da je ovom postavom dosegnuta uglavnom razina svečanog sjaja izvanjske paradne, pastoralne i idealizirajuće ljepote našeg tradicijskog nasljeđa. Osjećam da današnji mladi naraštaj i vrijeme u kojem trajemo, traži drugačije vrednovanje, a time i prikazivanje narodne baštine; trebalo bi »šminku« zamijeniti životnom realnošću naroda, imajući u vidu i suvremenu stvarnost »kulture« seoskih, prigradskih i gradskih sredina.

Muzej priređuje i povremene izložbe tematskog, problemskog, monografskog ili kronološkog karaktera. Počev od autorskog pristupa i obrade građe, preko restauracije ili drugih pripremnih zahvata pa sve do likovnog oblikovanja i propagiranja izložbe, neosporna je činjenica da je svaka od tih izložbi temeljena na visokoj stručnoj (i znanstvenoj) osnovi. Međutim, te iste izložbe su, u načelu, imenovane uobičajenim, neinventivnim i neprivlačnim naslovima. Prateći uhodani publicitet ne uspijeva stoga u nastojanju da zainteresira, privuče ili čak provocira što veći broj potencijalne publike. Aktivnost ovih izložbi ostaje na marginama medijske popularizacije i društveno-kritičkog opažaja.

Etnografska građa u fundusu zagrebačkog muzeja ponekad napušta mir depoa i prezentira se putem nekih drugih oblika aktivnog sudjelovanja stručnih radnika u provođenju kulturne i programske politike:

- stručnom ili popularnom publicističkom djelatnosti (posredstvom periodičke muzejske publikacije, kataloga izložbi, priručnika o narodnoj nošnji, monografija);
- održavanjem popularnih ili stručnih, specijaliziranih predavanja popraćenih tonskim ili dia-projekcijama;
- tiskanjem različitog ilustrativnog materijala s motivima etnografske ostavštine ili pak prodajom takvih ilustracija u svom prostoru (kalendari, razglednice, dia-pozitivi, fotografije, plakati);
- suvenirskom ponudom koja je predstavljena replikom ili je primijenjena oblikovanjem na uzorku narodnog stvaralaštva.

Iako nam proširenje prezentantne djelatnosti određuje raspoloživi i zadani prostor zgrade, mislim da je moguće ostvariti još neke vidove oživotvorenja i ugradnje narodne baštine u suvremene tokove. Danas se ponovo pokazuje živahni interes za tradicijsko nasljeđe i njegovu praktičnu primjenu, što nam povećava mogućnosti realiziranja vlastitih prihoda. Između ostalog, takve mogućnosti pružaju se u:

- održavanju tečajeva tradicijskih zanata i rukotvorstva u smislu formiranja muzejskih radionica ili uključivanja u tzv. »malu privredu«;
- u depoima muzeja pohranjeno je pravo blago koje posredstvom industrije (tekstilna, drvna), obrta (modni atelieri, različite kućne potrepnosti i oprema), likovnih stvaralaca i udruženja, uslužnih djelatnosti (turističko-hotelijske organizacije i putne agencije) pa čak i scensko-estradnim angažmanom ima realne osnove i mogućnosti inkorporiranja u današnju privrednu i društvenu organiziranost.

Muzej mora biti ne samo *otvoren* javnosti nego i trajno *prisutan* u njoj. Ako zaista stremimo njegovoj revitalizaciji, mora mu se vratiti onaj pojmovni i sadržajni smisao koji je imao u helenističkoj kulturi. Jedna od zadaća muzejske institucije mora se očitovati u odgojnoj i obrazovnoj funkciji za sve dobne uzraste. Edukacija se može relativno lako ostvariti unutar interesnih i relaksirajućih tzv. »slobodnih aktivnosti«.

Nedostatkom novca, to jest, zbog novčanog siromaštva i načina financiranja samo redovne djelatnosti muzeja (koja je apsolutno nedovoljno prućena dotacijom) opravdavamo se i pred samima sobom i pred društvenom zajednicom. Mnogo radne energije potrošimo na osiguravanje sredstava za uobičajeno normalno funkcioniranje; ponekad se uzaludno hvatamo u koštac sa suludim administrativnim propisima. Naša vlastita nesnalažljivost, (zatvorenost) i stereotipno djelovanje često promatračima izvana ostavljaju dojam nerada, lijenosti i nesposobnosti. Zato smo loše i neprimjereno valorizirani u očima javnosti, kontekstu sustava kulturne politike i politike kulture u Zagrebu pa čak i među kolegama iz iste ili srodne djelatnosti.

Pri suočavanju s današnjim potrebama morali bismo najprije mi sami, radnici Etnografskog muzeja u Zagrebu, *radikalno mijenjati putove osmišljavanja i djelovanja*. Morali bismo: proširiti vlastite stručne i znanstvene interese, tražiti druge modele stručnog prezentiranja fundusa, radno vrijeme posjeta prilagoditi mogućnostima publike, čvršće i neposrednije surađivati s drugim kulturnim, društvenim i privrednim organizacijama, koristiti sve mogućnosti i snagu masovnih medija, administrativne regule učiniti svrsishodnijima, prestati s praksom tretiranja stručnog muzejskog osoblja i samog fundusa u smislu bezvrijednog, neplaćenog i »dužnog« servisa.

Ako je muzej stručna i znanstvena ustanova, najpozvanija i najodgovornija društvena institucija pohrane tradicijske kulture i narodnog stvaralaštva (opredmećenog u različitim materijalnim aspektima), uz predloženu promjenu stvaralačkog ponašanja muzejskih poslenika i njihovu kolektivnu želju za dosezanjem tog cilja, njegova će se uključenost u sustav dru-

štvrenog života zasigurno adekvatnije i sagledavati i vrednovati. Time će se promijeniti i olakšati i strategija prezentacije etno-građe iz fundusa Etnografskog muzeja u Zagrebu.

ON THE PRESENTATION OF THE FUND OF ETHNOGRAPHIC MUSEUM IN ZAGREB

Summary

The author discusses from a critical standpoint the way in which our society perceives and evaluates the work in ethnographic museums. On the other hand, she also discusses how certain characteristics of the museum curators' activity may contribute to such (negative) evaluation.

It is suggested that ethnographic museums ought to represent the reality of a people's life, including aspects of contemporary culture. Also, the power of mass media should be better used for publicising museum activities. In order to collaborate more closely with larger social community, ethnographic museums should be more engaged in training and educational programs, as well as in industrial projects with »small« and »major« branches of the economy. However, these goals cannot be attained unless the professional concepts and practice of ethnologists in museums are altered radically.